

*Créixer, aprendre i viure sota la barbàrie*

En el prolegomen d'invitació a aquestes jornades, pel qual felicito molt sincerament els organitzadors, se'ns diu:

“Si hom hagués de designar el període de la història del món durant el qual la condició de la humanitat va ser més pròspera i més feliç, esmentaria, sense vacil·lar, aquell que va des de la mort de Domicià fins a l'adveniment de Còmmode”. Aquest període comprèn la major part de la dinastia antonina, i comença l'any 96, amb l'inici del regnat de Nerva (96-98), fins la mort de Marc Aureli, l'emperador filòsof (161-180).”

Una apreciació que, de ben segur, hauria fet feliç, cas de ser entre nosaltres J. V. Foix, qui, en la primera ocasió que tenia davant un/a jove poeta li recomanava, “llegiu els estoics”, una recomanació que mai no li agrairé prou. Per no parlar de Borges:

.....

Ser ciudadano de Ginebra, de Montevideo, de Austin y  
(como todos los hombres) de Roma.

.....

“La fama”, *La cifra*, 1981

De Marc Aureli és aquella afirmació: “Com a ciutadà, sóc romà; com a persona, la meva pàtria és el món sencer.” Una afirmació que ha servit des de Virginia Woolf, que va canviar la persona per dona, i la romanitat per la britanitat, fins als catalans de comarques, com jo mateixa, quan ens vam sentir agredits—amb una agressió que, en el fons i la superfície, agraïem—pel furor preolímpic a 1992. De tota manera, no crec que m’hagin convocat avui per un màster de cultura clàssica, per al qual ni tan sols estic equipada, ans per parlar, en certa manera, de la meva experiència personal. Per tant, passaré al meu tema.

Una altra prèvia, però—i amb això ja se’m veu el llautó, com solem dir, de la meva formació durant l’Espanya, que també era Catalunya, obligadament franquista, per tant, assembleària, plena de prèvies. Aquesta prèvia és el meu convenciment, que qualsevol persona que, en comptes de néixer el 1941, com és el meu cas, hagi nascut, el 1981, que se senti poeta o cobegi ser-ne, no pot considerar que no viu en plena barbàrie, com es considera que hi vaig viure jo mateixa, desgràcies el “defuntiño”. Cas de dubtar-ho, que miri al voltant immediat i compari el venedor de la farola amb el senyor que s’embutxacarà dos mil milions de pessetes en beneficis; o el magribí indocumentat que ha arribat en pastera o, per posar-hi terra i mar, l’escurador nocturn de contenidors novaiorquès, mentre indefectiblement, gràcies a un llegat, cada dia es canvien la gran quantitat de flors del vast vestíbul del Metropolitan Museum, de la nostra capital, la nostra Roma, Nova York. Tan sols per posar alguns exemples, deixant de banda la quantitat de dones que moren a l’any per agressions domèstiques, la mainada tirotejada, etc. Atenció, ja no ens podem permetre el món de Marc Aureli: occidental i blanc. ¿Qui pot pensar en la pau quan mira, a casa, al País Basc, o una mica més lluny a Zimbabwe, per no parlar de l’antiga Terra Santa? Si aquest

eventual poeta nascut al 1981 creu que viu un llarg període de pau, li recomano que abandoni el conreu de la poesia i s'esmerci en ser un "cibermilionari", que és el que més es porta. O que participi en aquest programa televisiu que, al meu entendre, feixistitgeja, "El gran hermano".

Això no obstant, se m'ha demanat la meva experiència personal, segons la qual ja puc afirmar que sóc—o intento ser, mai se sap—una poeta catalana, que va passar-se anys sense saber que ho seria. M'explicaré. Que seria poeta, ho vaig saber des de la infància, la inflexió és que no sabia que seria—i ho voldria ser—una poeta catalana. Em sento en el marc adient per explicar-ho, en la meva alma mater, la Universitat de Barcelona. No recordo, per més que grati la memòria, haver fet mai un examen en aquesta casa en la llengua a la qual, suposadament, jo hauria d'intentar donar esplendor, la catalana. Això no obstant, en aquesta mateixa casa, d'estranguis, vaig conèixer pràcticament tots els poetes catalans que, quan jo tenia vint anys, ells tenien més o menys la meva edat actual. Avui, aquest poeta eventual nascut al 1981, si em coneix in person és gràcies als organitzadors d'aquestes jornades o, puntualment, cada any, gràcies als estudiants del BEI, que em convoquen. Meravelles de la democràcia i el cafeter estat de les autonomies.

En el benentès que "contra Franco no vivíem millor", ans al contrari, també puc afirmar que, desgràcies a la mala educació formal que vaig rebre, que sortosament va mitigar la meva família, ben aviat vaig canviar el meu concepte de nascuda en la postguerra—de la Guerra Civil espanyola—per nascuda en plena guerra, la Segona Mundial. Amb el temps, ho he refermat, i per alguna cosa un dels meus llibres es titula *Homenatge a Walter Benjamin* (1989). (Qui dubti de la participació espanyola en aquella guerra, que recordi no sols la tristament famosa trobada Franco-Hitler a Hendaïa,

sinó també la fossa comuna de Portbou; que recordi l'alcalde franquista de 1940 en aquella, per altre banda, molt bella població catalana, i les despulles de Benjamin que contenen.) També, desgràcies a la mateixa mala educació formal que vaig rebre, no em vaig adonar en la mena de pou on em ficava, i on encara sóc. M'explicaré. No em vaig adonar que rera meu, és a dir una dona catalana i poeta, no hi havia gairebé ningú (Clemència Isaura en la cort tolosana, no sé pas qui a Mallorca, una Borja valenciana i Isabel de Villamartín, d'origen gallec tirant als reconstituïts Jocs Florals de Barcelona i, finalment, Na Maria Antònia Salvà, sens dubte una mestra, Caterina Albert, la poesia de la qual segur que no s'estudia en aquesta casa, Clementina Arderiu, sempre venuda com "de Riba", Rosa Leveroni i, més prop en la meua biografia, la també historiadora Núria Sales qui, segons sembla, va morir com a poeta a Playamurtos. Res més.

Si Harold Bloom ens ha parlat amb tanta propietat de l'angoixa de l'experiència, jo més aviat sento, com senten d'altres dones poetes al món, o potser mes acusadament, el desfici de la poca influència, que em fa témer que, cas d'haver tingut, al seu moment, l'educació que em pertocava com a poeta catalana, potser m'hauria fet fredat endinsar-me en un club tan reduït i, segurament, no massa ben vist. Com es diu en anglès, "taking the best of a bad situation", sempre penso que dec al franquisme avui ser—o intentar ser, repeteixo—una poeta catalana. Una observació: que consti que em sento meus des de Lull, passant per March, sense oblidar Riba, Foix, Pere Quart, Carner et al, és a dir, l'obra de tots, o molts, dels poetes catalans homes. Un tema interessant seria comprovar si els meus col·legues senten seves Na Maria Antònia i Na Clementina, posem per cas.

Torno, però, a Marc Aureli i a les ciutadanes, àdhuc poètiques, sense oblidar que vaig créixer, aprendre i viure sota "una" barbàrie, la franquista.

Per Marc Aureli, subscriu la manifestació d'Adorno, enfront del suïcidi de Paul Celan: "Després d'Auschwitz, segurament ja no és possible la poesia lírica." Bo i recordant que en un llibre de 1934, quan per tot Europa ningú no veia ni sentia res, un poeta català, Pere Quart, en el seu primer llibre, *Decapitacions*, XVII, escrivia:

Avia per telèfon una rialla trista  
de pur estil marxista.

Bloch l'anomenen els estranys: jo, Sara.  
Qui no la desempara?

Per segar roses la destralt us cal,  
Adolf, brètol total?

Volava el cap de ma companya  
pel del dels crematoris d'Alemanya.

Per desempallegar-me de la barbàrie, vaig ser europea abans de la Unió Europea tan lamentable d'avui. També vaig rebre del crostó, que diem, pels passadissos d'aquesta casa, en data tan assenyalada (i molt per mi i no tan sols per catalana) com un 27 d'abril, dia de la Mare de Déu de Montserrat. Vaig escriure poesia, part de la qual sobreviu en el meu primer llibre, *Setembre 30*, de la dita "social", és a dir homenatjant homes d'aleshores seixanta anys, és a dir Tísners. Poesia, la dita "social", que van criticar abastament generacions següents de poetes, i de la qual, personalment, no em penedeixo gens ni mica. Si part d'aquella poesia no l'he recuperada en

llibres posteriors, com *Tria de Poemes* (1994), no és pel seu contingut, ans per la seva forma.

També, per “la” barbàrie en la qual vaig créixer, aprendre (o no aprendre) i viure em vaig poder adonar, i amb això acabo, que un dia de gener de 1939, quan el poeta britànic W. H. Auden, homosexual gens amagat en cap armari, esperava al moll de Nova York, l’arribada de la, diguem, seva promesa, Erika Mann, per salvar-la a base del matrimoni del “brètol total”, i es va assabentar de dues terribles notícies, jo n’acabaria escrivint un poema barceloní amb cor de vallessana. Les notícies funestes es referien al mateix dia, el 26 de gener, i eren: una, la mort del poeta irlandès, W. B. Yeats; l’altre, la caiguda de Barcelona sota la bota del general Franco. També, en plena barbàrie, on creixia i aprenia el que podia, viatjaria amb Maria Aurèlia Capmany a Madrid i al País Basc el Nadal de 1967. El motiu era teatral, però subsidiàriament ella investigaria per les hemeroteques (i jo poc o molt l’ajudaria) la premsa dels anys immediatament posteriors a la Guerra Civil. Anys en els quals els magatzems de Barcelona, per exemple, saludaven als clients amb “el brazo en alto”, i ací i allí dels diaris, es recomanava acudir a la primera comissaria de policia a l’abast per denunciar qualsevol persona sospitosa de poca afecció al “régimen”. Persona que, no costa massa suposar, en el cas de Barcelona, acabava al que avui coneixem com Fossar de la Pedrera, al Cementiri de Montjuïc. Amb el meu poema (inclòs al meu darrer llibre, *L’amor a Barcelona*, 1998), acabo:

Fossar de la Pedrera

Un dia de gener  
d'un any inesborrable,  
va haver-hi novetats,  
que tindrien aviat  
el gust que tenen  
les coses amargues.

(Yeats i Barcelona  
havien desaparegut  
de morts diferenciades.)

Avui veus noms:  
són parpelles closes,  
cec cop sense tràmit.  
(A l'època, magatzems de ciutat  
s'anunciaven amb braç enlaire.)

Aquell dia de gener  
d'aquell any inesborrable,  
el món va plorar Yeats.  
A Barcelona tan sols la ploraven  
els qui no podien ni plorar-la.

Poesia i mestisatge  
Universitat de Barcelona 17 de maig 2000

Moltes gràcies.